

FOTOĞRAFIN GAZETELERDE KULLANILMASININ GEREKLİLİĞİ VE BASIN FOTOĞRAFÇILIĞI

Feyyaz BODUR

Gazetecilikte iki önemli unsur vardır. Yazı ve fotoğraf.

Ancak gazetelerin fotoğrafla tanışmaları için iki yüzyıl geçmesi gerekti. Batıda ilk modern gazete 1630 yılında yayınlandı. Fotoğrafın bulunuş tarihi ise 1839.

Basın fotoğrafçılığı ilk olarak 1842 yılında İngiliz basın dünyasında ihtiyaç olarak görüldü. O tarihlerde henüz fotoğraf makinası kullanılmadığı için gazete ressamaları gazetelerin resim gereksinmelerini karşılıyorlardı. Örneğin, Kırım Savaşını bu ressamaların resimlerinden öğrendik. Bu resimler aslına sadık kalınarak yapılmış eserlerdi.

Gazetelere canlılık kazandıran gazete ressamaları, fotoğrafın ve fotoğraf makinasının geliştirilmesiyle görevlerini Basın Fotoğrafçılarına devrettiler.

1880'lerde tahta klişeli resimler önce «Harper's Weekly», «Gleasson's Pictorial Drawing Room Companion», «Harper's Magazine» gibi dergilerde, hemen ardından günlük gazetelerde yayınlanmaya başladı.

Bugünkü anlamda **Basın Fotoğrafçılığı'nın** başlaması 1920'lere kadar uzanıyor. İki Alman dergisi «Munchner Illustrierte Presse»

(MİP) ve «Berliner Illustrierte Zeitung» (BİP) sayfalarında yazı-fotoğraf birlikteliğini sağlayarak basın fotoğrafçılığına yeni bir bakış kazandırmaya çalıştılar. Bu iki Alman dergisi, basın fotoğrafçılığının gelişmesinde büyük katkıları olan Life ve Look dergilerinin de doğmasını sağladı.

Fotoğraf makinalarının ve baskı makinalarının gelişmesi 1920'lerdeki basın fotoğrafçılığı anlayışında olumlu yönde gelişmesine etki etti.

Gazetenin pencereleri diyebileceğimiz fotoğraf alanları, bizi olayın anına götürür. Bizim o pencereden durdurulmuş olaya bakmamızı sağlar. Fotoğraf yazının reklamıdır, okumayı istekli kılar. Bazen başlıbaşına bir haberdir.

Öyleyse fotoğraf, gazetelerin vazgeçilmez ögesidir. Fotoğraf bir belgedir. Fotoğraf haberin inandırıcılığını kuvvetlendirir. Fotoğraf olayın doğruluğunun kanıtıdır.

Gerçeği görüntüde aramak aslında yalnızca çağımıza özgü bir şey değil. Çağlar boyunca nisan bir şeyi gerçek kılmayı mağara duvarlarına çizdiği resimlerle aradı. Gerçek kılma konusunda görüntünün sahip olduğu egemenlik, yazı'nın ortaya çıkışı ve bilimlerle dinlerin varolma koşulunu yazıda aramaya başlamasıyla bir ölçüde kırıldıysada, yirminci yüzyıl basından itibaren önce fotoğraf sonra başta televizyon olmak üzere öteki görsel araçların ortaya çıkışıyla birlikte yeniden bulmağa başladı.

Resmin okunması yazı ve televizyona göre değişik bir biçimde tir. Bunun dışında her tür okumada olduğu gibi buradada bir dil gerçekleşir. Çünkü, burada okunan şey, apaçık görünen bir gerçek-sorunsalı bulunur. Öteki diller gibi tasvir dilleri de öğrenildiği zaman bir iletişim aracı haline dönüşür.

Bu dilin okunma biçimini belirleyen iki öge vardır. Bunlar dış ve iç ögeler olmak üzere iki bölüm altında incelenebilir.

1- Dış Ögeler

Bir dergi ya da gazetede yayınlanan bir fotoğrafın okunmasıyla ilgili olarak iki somut dışsal ügeden söz edilebilir. Bunlar sayfa düzenlemesi, fotoğrafın yeri, aynı konu ile ilgili öteki fotoğraflar ve alt yazılardır. Sayfa düzeninin mekansal örgütlenmesinin okuyucu üzerindeki etkisini ölçecek matematiksel kurallar yok kuş-

kusuz. Ancak genellikle, bir fotoğrafın düzenleniş biçiminin okumayı en azından kolaylaştırıp, zorlaştırdığı söylenebilir.

Dış ögeler içinde daha önemlisi alt yazılardır. Artık fotoğraflar özellikle basın fotoğrafları, alt yazıdan bağımsız bir söylev olarak değerlendirilemez duruma geldi. Yazılı ve görsel söylev birlikte vardır ve okuma biçimi bu birliktelikten doğar.

2- İç Ögeler

Fotoğrafın okunmasında asıl belirleyici olan iç ögelerdir. Zaten fotoğrafı ideoloji ve iktidar ilişkisi de ancak bu iç ögeler çerçevesinde ortaya çıkmaktadır. Bu ögeler daha çok psikolojik doğadaki ögelerdir. Psikolojik doğadaki bu ögeleri irdeleyebilmek için herşeyden önce şu soruların yanıtını aramalıyız: Bir fotoğrafla neden ilgilenilir? Fotoğraf çekmek eylemi nedir? Fotoğraf seyretmek nedir?

Fotoğrafla ilginin çeşitli nedenleri olabilir. Örneğin fotoğrafı çekilen mekanın güzelliğinden, bize tanıttığı varlığı sevmemizden, ya da gördüğümüz şeyin bizi şaşırtmasından (şok) kaynaklanan ilgiden. Ama bütün bunların ötesinde, son ve genelleyici bir neden olarak da şunu söyleyebiliriz, bize görmek istediğimiz şeyi gösterdiği için ilgileniriz fotoğrafla.

Fotoğraf bize bir an'ı, o an'da bir mekanı ve o an ve mekanda belli insanları vermektedir. Bizim okumaya çalıştığımız an işte budur.

Fotoğrafta o an nasıl oluşuyor. Fotoğrafın sonsuza dek yinelenceği o an'ı belirleyen iki belirtgen var, çeken ve çekilen. Ya da başka bir deyişle olayı yaratan ve olayı belgeleyen. Olay başladığı an artık geri dönülmez bir eylem başlamıştır. Aynı anda, bu an'ın nesnel yanından tümüyle bağımsız ve ondan ilgisiz bir biçimde ve o mekanda bulunan fotoğrafçının sağ elinin işaret parmağı deklanşöre basacak ve o an kaydedilecek. Deklanşör bize ulaşacak olan bu an'ın tarihsel bir belge olarak orada dondurmıştır.

Neden o an'ın fotoğrafı? Sorusunun yanıtını alabilmek için fotoğrafçı ve müşteri arasındaki gizli anlaşmaya bakmak gerekir. Fotoğrafçı bu an'ı seçerken, olaya belli bir noktadan bakmaktadır. Makinesini koyduğu yer ise, seyirci/tüketici ile yaptığı gizli anlaşmanın koordinatlarının kesiştiği noktadır. İkili bir ideolojik tercih sonucu ortaya çıkan bu çeken/seyreden diyalektiği fotoğraf ger-

çekliğinin oluşmasının temel mekaniğini açıklıyor. Bir yandan seyircinin, öte yandan fotoğrafçının bir birini de etkileyen tercihleri. (Bu konuda daha ayrıntılı bilgi için, bkz. Ertuğrul ÖZKÖK, Sanat İletişim ve İktidar, Ankara-1982).

İşte bu nedenle **Basın Fotoğrafçılarına** dünyanın gözü olarak bakmak gerekir. Bir kare fotoğraf sütunlarca yazılmış bir yazıdan daha çok bilgi verebilir.

Fotoğraf dünü bugüne getiren olaydır. Hem de bütün ayrıntılarıyla. Olayların kulaklarımızda bırakacağı iz çok kere belirli bir sürede yok olup gidecektir, ama olayları yıllar sonra tekrar göstermek ya da görmek isteyenler mutlaka görüntüye sahip olmak isteyeceklerdir.

Günümüzde baskı teknolojisinin gelişmiş olması, siyah beyaz yanında renklinin de çok kullanılması nedeniyle fotoğraf zaman zaman yazının önüne geçmektedir. Gazetelerde yöneticilerin en çok sorduğu soru «Bu haberin fotoğrafı var mı?» dir. Çünkü iyi bir fotoğrafla desteklenmiş haber birinci sayfada baş haber olmaya adaydır. Fotoğrafsız haber ise en son değerlendirilecek haberler arasında kahr, ya da atılır.

Basın fotoğrafçıları, fotoğraflarının bir gazetede yayınlanabilmesi için, o gazetenin yapısını iyi bilmeleri gerekir. Çünkü bugün **Bulvar Basını** ve **Fikir Basını** denilen iki ayırım vardır. Bu iki tür gazetede yayınlanan fotoğraflar ayrı ayrı değerlendirilir. Ya da bir başka deyişle aynı haber ve aynı fotoğrafı **Fikir** ve **Bulvar** gazeteleri aynı değerle görmez. Birinin baş haber yaptığını, diğeri sıradan haberler sayfasına veya sütununa atabilir.

Örneğin ünlü film yıldızlarının yaşantıları fikir gazetelerinde baş haber olamaz. Ya da cinayet işlemiş bir akıl hastasının boy boy fotoğrafı birinci sayfada yer almaz. Buna karşılık bulvar gazeteleri olaylar gazetesi olduğundan aile ilişkilerinden doğan cinayet haberleri, ünlü sanatçıların özel yaşamları, kaza haberleri ve özellikle de fotoğrafları onların birinci sayfalarını dolduran renkli haberlerdir.

Ülkemizde olduğu gibi diğer ülkelerde de bu tür haber ve fotoğraf yayınlayan gazeteler en yüksek traja sahip gazetelerdir.

Bulvar gazeteleri kolay okunan gazetelerdir. Kolay okunmasının en önemli nedeni renkli ve çok fotoğraflı oluşudur. Bulvar ga-

zetesi kaç sayfa olursa olsun az fotoğraflı (genellikle de fikir gazeteleri bu tür gazetelerdir) gazeteleri okumak için ayrılan süreden daha kısa sürede algılanır. Çünkü fotoğraf algılamayı kolaylaştırır. Ayrıca haber dilinin diğer yazılara göre daha basit olması okuma ve algılama süresini azaltır.

Fikir gazeteciliği ise yalnızca istihbarat işi değildir. Alınan istihbaratın değerlendirilmesini yapma zorunluluğu vardır. Bu da bir uzmanlık işidir. Fikir gazeteleri uzmanların görüşlerinin ağırlıkta olduğu gazetelerdir.

Ülkemizde fikir gazetelerine örnek olabilecek gazete göstermek pek olası değil. Gazeteciliğimiz bulvar basını üzerine kurulmuş ve gelişmektedir. Gazetecilerimiz de bulvar basını muhabirlerine yönelmektedirler.

Gazeteciliğimiz bu yönde gelişmesinin ve geliştirilmesinin bir nedeni de arz ve talep ilişkisidir. Nüfusumuzun çoğunluğunu hangi kültür yapısındaki insanlar oluşturmaktadır, çoğunluk hangi tabakadandır? Gazeteler bu çoğunluğu ele geçirmek istemektedirler.

Bugün nüfusumuzun çoğunluğunu orta sınıf oluşturmaktadır. Bu nedenle traji artırmanın yolu orta sınıfa seslenmek olacaktır. Okuma alışkanlığının az olduğu bir toplumda okumaktan çok bakmak en kolay davranıştır. Gazetelerimizin de bu yönde gelişmesi doğal görülecektir.

O halde fotoğrafın gazete için önemli yadsınamadığı gerçeğinin yanında gazetedeki yer alacak fotoğrafın bazı özellikler taşıması gerçeği de tartışılmaz.

Bu nedenle basın fotoğrafçıları bir fotoğrafın haber olabilmesi için çekim anında bazı kuralları göz önünde tutmaları gerekecektir.

Basın fotoğrafçılığı dersi alan ya da gazetede çalışmak isteyen gençlere örnek bir olay anlatılır; «Boğulmakta olan veya ölümlü burun buruna gelen bir kişi görürseniz onu kurtarmaya mı çalışırsınız yoksa fotoğrafını mı çekersiniz?» sorusuna verilecek yanıt, «önce fotoğrafını çekerim sonra kurtarmaya çalışırım.» olur. Şayet olayı görür de mekanınız yanınızda iken fotoğraf çekmeden gazeteye gelirsiniz işinizden olabilirsiniz.

Bu örnek gazetelerin olayların yazı ile anlatımından çok görüntüyle anlatımına önem verdiklerini açıkça belirtmiyor mu?

Bir Haber Fotoğrafı Nasıl Olmalı ya da Hangi Fotoğrafın Haber Değeri Vardır?

- Fotoğraf, olayın kahramanı olan kişileri kapsadığı kadar, olayın geçtiği yeri ve olayın anını da kapsamalıdır.
- Fotoğraf kişi ile ilgili ise ya da başka bir anlatımla haberde kişi önemli ise, fotoğrafta o kişi ön planda olmalı.
- Fotoğraf olay yerini ilk bakışta gösterebilmelidir.
- Olay yeri ve kahramanları aynı fotoğraf karesi içinde görüntülemeli.
- Kişiler olay anında veya olay yerinde olmalı.
- Fotoğrafın, olayın olduğu zamanda veya hemen sonra çekilmiş olması değerini bir kat artırır.
- Fotoğraf bir belgedir. Bu nedenle belgesel özellik taşımalıdır.
- Fotoğraf ile haber yer, zaman, konu bütünlüğü içinde olmalı.
- Durağan görüntülerden mümkün olduğu kadar kaçınılmalıdır. Fotoğrafta hareketlilik okuyucuda ilgi çeker, haberin değerini artırır. Fotoğraf makinasına poz vermiş kişilerin yerine doğal davranışlarını görüntülemek daha ilgi çekicidir.
- Fotoğraf karesi olayla dolu dolu olmalıdır. Olayın kahramanları ile olay yeri ortasında gereksiz görüntüler bulunmamalı. Çünkü fotoğrafın yer alacağı sayfadaki alana göre fotoğrafın kesilmesine veya küçültülmesi gerekebilir. Böyle durumda da ya olayın kahramanları fotoğraf karesi dışında kalır ya da çok küçülerek dörünmez duruma gelir.
- Fotoğrafın olayı anlatan tek fotoğraf olması gazeteler için çok önemlidir. Bu nedenle sürekli düşünmeli çabuk karar vermeli ve haber atlatır gibi fotoğraf atlatılmalıdır.

KAYNAKLAR

- DEMİRKENT, Nezh** : **Sayfa sayfa Gazetecilik**, Altın Kitaplar Yayınevi, 1982.
- ÖZKÖK, Ertuğrul** : **Sanat İletişim Ve İktidar**, Tan Kitap, Yayın ve Tic. Ltd. Şti. Ankara-1982.
- ORAL, Zeynep** : **Basın Fotoğrafçılığı Başlangıçtaki Ustalarına Çok Şey Borçludur**, Milliyet Sanat Dergisi, sayı 137.
- YILMAER, Hasan** : **Gazete Fotoğrafçılığı**, Refo Fotoğraf Dergisi, sayı 5.